

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра політології і державного управління**

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 39

ЯК НАПИСАТИ ДИПЛОМНУ РОБОТУ: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ужгород – 2019

У методичному посібнику висвітлено особливості та етапи виконання дипломної роботи бакалавра й магістра зі спеціальностей «Політологія» та «Публічне управління та адміністрування». У навчально-методичних рекомендаціях упорядниками враховані новітні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи. Видання призначене для студентів та викладачів суспільно-політичних дисциплін вищих навчальних закладів.

*Затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(Протокол № 3, від 29 жовтня 2019 року).*

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету суспільних
наук (Протокол № 7, від 12 червня 2020 року)*

**Як написати дипломну роботу: навчально-методичні
рекомендації [вид. доп. і переробл.] / Упорядники: Вегеш І.М.,
Гайданка Є.І., Червеняк К.Т.; Навчально-методична серія «КАФЕДРА» /
№ 39. Ужгород, 2019. 54 с.**

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Алгоритм написання дипломної роботи.....	5
II. Структура роботи.....	8
III. Вимоги до оформлення роботи.....	15
IV. Порядок захисту роботи.....	24
V. Наукова стаття: вимоги до оформлення.....	26
Додатки.....	29
Додаток 1. Оформлення титульної сторінки.....	29
Додаток 2. Зразок оформлення анотації.....	31
Додаток 3. Зразок оформлення змісту роботи.....	33
Додаток 4. Зразок оформлення переліку умовних позначень.....	34
Додаток 5. Зразок написання вступу до роботи.....	35
Додаток 6. Зразок оформлення розділів та підрозділів роботи.....	39
Додаток 7. Зразки оформлення списку використаних джерел.....	41
Орієнтовна тематика дипломних робіт бакалавра (для студентів спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування).....	44
Орієнтовна тематика дипломних робіт бакалавра (для студентів спеціальності 052 – Політологія).....	52

ВСТУП

Дипломна робота бакалавра, магістра – це складова підсумкової атестації студента, випускова наукова робота, яка виконується на завершальному етапі навчання для здобуття відповідного освітнього ступеня у закладі вищої освіти (ЗВО).

Дипломна робота призначена для об'єктивного контролю ступеня сформованості знань, умінь та навичок розв'язувати типові завдання професійної діяльності, які відносяться до організаційної, управлінської, виконавчої функцій.

Дипломна робота бакалавра передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових та інших завдань, розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження, пов'язаних з темою роботи.

Дипломна робота магістра – це виконана науково-дослідна робота за освітнім ступенем магістра, головною метою і змістом якої є наукові дослідження з новітніх питань теоретичного або прикладного характеру за профілем підготовки. Дипломна робота магістра є самостійним науковим дослідженням студента, основним завданням якої є продемонструвати рівень освітньо-наукової підготовки, вміння самостійно вести науковий пошук і розв'язувати конкретні наукові завдання.

До вказаних видів студентських наукових робіт висуваються наступні *вимоги*:

- актуальність теми та відповідність її сучасному стану науки;
- вивчення та критичний аналіз наукових праць з аналізованої проблеми;
- чітка характеристика об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження.

Дипломна робота бакалавра, магістра повинна *засвідчити*:

- знання випускника з сучасної теорії і вміння використовувати їх в практичній роботі;
- здатність ставити проблему та обґрунтовувати її актуальність, формулювати мету й завдання дослідження, вибудовувати логіко-структурну схему роботи, працювати з джерелами та фактами;
- вміння глибоко аналізувати й оцінювати різні аспекти діяльності з урахуванням світового та вітчизняного досвіду;
- здатність обґрунтовувати власні узагальнення, висновки та пропозиції;
- навички самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження і проведення експерименту при вирішенні наукових проблем, поставлених у роботі.

I. АЛГОРИТМ НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Логіка виконання дипломної роботи бакалавра або магістра є наступною:

1. Вибір теми.
2. Підбір джерел та літератури для підготовки роботи.
3. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником.
4. Визначення об'єкта, предмета дослідження, формулювання мети та завдань.
5. Викладення тексту роботи згідно з її структурою.
6. Формування висновків та рекомендацій.
7. Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові.
8. Усунення зауважень та доопрацювання роботи.
9. Чистове оформлення роботи.
10. захист роботи.

1. Вибір теми

Тема випускної роботи обирається студентом за власним бажанням, виходячи зі своїх наукових уподобань, зацікавленості та попереднього досвіду написання курсових робіт. При цьому тема повинна обиратися із запропонованого кафедрою переліку тем.

Студент може запропонувати власну тему роботи, яка не передбачена тематикою, визначеною кафедрою, обґрунтувавши доцільність її розробки. Якщо така тема відповідає спеціальності «Політологія» чи «Публічне управління та адміністрування», то вона може бути затверджена кафедрою та доданою до запропонованого кафедрою переліку тем.

Кожна тема з переліку випускних студентських робіт може бути обрана лише одним студентом.

ВАЖЛИВО! *Обрана тематика роботи закріплюється за студентом й не може бути змінена ним на власний розсуд. Тому студентам слід чітко пам'ятати формулювання теми роботи, оскільки навіть незначні зміни у формулюванні (наприклад, перестановка слів) вважаються невідповідністю затвердженій темі.*

Остаточне формулювання теми дипломної роботи кожного студента закріплюється розпорядженням декана факультету, на підставі подання кафедри, не пізніше як за 3 місяці до її захисту, згідно з навчальним планом.

ВАЖЛИВО! *У разі несвоєчасного подання теми, студент вважається порушником навчального процесу. У такому випадку*

кафедра може самостійно, за пропозицією наукового керівника, закріпити за студентом відповідну тему роботи, яка не може бути змінена ним у подальшому.

2. Підбір джерел та літератури для підготовки роботи

Після визначення теми роботи варто розпочати пошук і підбір джерел та літератури для підготовки роботи. Потрібно переглянути науково-методичні журнали, в яких можуть бути опубліковані необхідні матеріали. Важливе значення мають також матеріали, розміщені в мережі Інтернет.

Під час підбору джерел та літератури студент може звернутися до наукового керівника, який порадить, на які з них варто звернути увагу в першу чергу. Ознайомлення з джерелами та літературою з обраної теми дозволить студенту послідовно підходити до розв'язання проблеми.

ВАЖЛИВО! *Опрацювання джерельної бази найкраще розпочати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до більш спеціалізованих досліджень.*

3. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником

Після того як потрібний матеріал зібрано і систематизовано, складається детальний план роботи. Студент повинен запропонувати власне бачення структури своєї наукової роботи: кількість розділів, підрозділів, а також їх робочі назви, а не очікувати що це зробить за нього науковий керівник. Для того, щоб краще виконати випускню роботу студент повинен самостійно пробувати складати план під час написання курсових робіт.

Попередній план роботи треба обов'язково показати науковому керівнику, оскільки може статися, що потрібно буде переписувати текст роботи. У разі виникнення зауважень він змінюється згідно з рекомендаціями наукового керівника або викладачів кафедри.

ВАЖЛИВО! *Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усієї роботи над дослідженням.*

4. Визначення об'єкта, предмета дослідження, формулювання мети та завдань

Після узгодження попереднього плану роботи, студент повинен приступити до визначення об'єкту та предмету дослідження. Тобто, він повинен чітко визначити, що саме буде досліджувати. Вказати мету – для чого вивчається обрана проблематика. З мети роботи випливають завдання, які повинен виконати студент. Чітко визначені завдання дозволять добре структурувати роботу та виконати її на високому рівні.

5. Викладення тексту роботи згідно з її структурою

Готуючись до викладення тексту роботи, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ – окрему частину цього питання.

Тема повинна бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому починаючи працювати над розділом, слід визначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, аналізом конкретного практичного досвіду. Потрібно уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

ВАЖЛИВО! Залежно від структури роботи, кожен розділ (підрозділ) варто закінчувати короткими проміжними висновками (близько пів сторінки) щодо конкретної проблеми, яка розкрита у відповідному розділі (підрозділі). У подальшому це також допоможе студенту при формулюванні загальних висновків до роботи.

6. Формування висновків та рекомендацій

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду. При формулюванні висновків слід звернути увагу на те, щоб думки були пов'язані між собою логічно. Весь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність.

ВАЖЛИВО! Загальні висновки до роботи мають відповідати завданням, що були визначені у вступі, логічно та послідовно їх розкривати.

7. Подання чорнового варіанту роботи науковому керівнику

Чорновий варіант роботи повинен бути поданий науковому керівнику заздалегідь, щоб він мав достатньо часу для ознайомлення з ним. Робота повинна подаватися вже готовою (титульний аркуш, зміст, вступ, текст, висновки та список використаних джерел). Найкраще подати чернетку за 20–30 днів до терміну здачі роботи на кафедру.

ВАЖЛИВО! Не припустимо подавати роботу науковому керівнику частинами, адже у такому разі він не матиме цілісної картини й не зможе сформулювати зауваження та рекомендації.

Науковий керівник, ознайомившись із текстом роботи, формулює студенту зауваження (що зроблено неправильно) та рекомендації (як слід зробити правильно).

8. Усунення зауважень та доопрацювання роботи

Після ознайомлення з зауваженнями та рекомендаціями наукового керівника, студент повинен усунути зауваження і доопрацювати роботу згідно із визначеними рекомендаціями.

ВАЖЛИВО! *Можливо, студентові доведеться неодноразово доопрацьовувати роботу і подавати новий варіант чернетки науковому керівнику, тому для підготовки дипломної роботи варто виділити достатньо часу.*

Слід також зазначити, що, працюючи над усуненням зауважень, студент не зобов'язаний бездумно виконувати всі рекомендації наукового керівника. Працюючи з науковим керівником, студент має право дотримуватися власної позиції, за умови її чіткої аргументації.

9. Чистове оформлення роботи

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант.

ВАЖЛИВО! *Дипломну роботу слід старанно вичитати на наявність орфографічних і пунктуаційних помилок, перевірити й уточнити назви розділів, підрозділів, таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій.*

Після цього студент подає переплетений чистовий варіант роботи на кафедру для її реєстрації та подальшого рецензування. Детальні вимоги до оформлення роботи подані у **Розділі III**.

10. Захист роботи

Далі студенту залишається тільки готуватися до публічного захисту дипломної роботи. Порядок захисту дипломних робіт бакалавра, магістра викладений у **Розділі IV**.

II. СТРУКТУРА РОБОТИ

Дипломна робота бакалавра або магістра повинна містити наступні структурні елементи:

1. Титульний аркуш.
2. Анотація іноземною мовою.
3. Зміст.
4. Перелік умовних позначень (за необхідності).
5. Вступ.
6. Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів.
7. Висновки.

8. Список використаних джерел.
9. Додатки (за необхідності).

1. Титульний аркуш

Титульний аркуш є першим аркушем роботи. Його вигляд поданий у **Додатку 1**. На ньому зазначаються профільне міністерство, назва вищого навчального закладу, факультету, кафедри, де виконується робота, прізвище, ім'я, по-батькові студента, котрий виконував роботу, повна назва теми роботи, шифр і найменування спеціальності, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, рік і місце виконання роботи.

ВАЖЛИВО! Титульний аркуш є своєрідним обличчям роботи, тому до його оформлення слід підходити дуже ретельно. У ньому неприпустимі помилки, неправильне написання теми роботи, назви ЗВО, факультету, кафедри чи даних наукового керівника.

2. Анотація іноземною мовою

Анотація виконується однією з поширених у наукових роботах іноземною мовою (англійська, німецька, французька). В анотації коротко викладається наукова проблема та її актуальність, вказується мета та головні завдання, об'єкт та предмет дослідження, структура роботи та ключові слова, які використовуються в тексті найчастіше. **Обсяг повинен складати не менше 1 – 1,5 сторінки тексту (див. Додаток 2).**

3. Зміст

На окремій сторінці розміщується зміст із позначенням початкових сторінок, на яких кожний з елементів плану викладений в роботі. Всі розділи і підрозділи, що є в плані, мають бути виділені в тексті заголовками і підзаголовками. Необхідно намагатися зробити так, щоб усі питання плану становили єдину структуровано-логічну систему, в якій кожний наступний пункт розвиває і доповнює попередні. Зразок оформлення змісту подано в **Додатку 3**.

ВАЖЛИВО! У дипломній роботі бакалавра не може бути менше трьох розділів. Для дипломної роботи магістра, як правило, формулюють чотири розділи. Не варто також формулювати більше п'яти розділів.

4. Перелік умовних позначень (за необхідності)

Якщо в роботі використовується значна кількість скорочень, аббревіатур, позначень, то їх варто подати на окремому аркуші, який позначається «Перелік умовних позначень» (див. **Додаток 4**). У ньому зазначається відповідне скорочення (аббревіатура) та її повне значення.

ВАЖЛИВО! Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення й аббревіатури повторюються не більше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті під час першого згадування.

5. Вступ

У вступі студент розкриває актуальність обраної теми, окреслює коло питань, яким присвячена робота, формулює мету, визначає об'єкт та предмет дослідження, наводить обґрунтування необхідності проведення дослідження та інші вихідні дані до випускної роботи. **Обсяг вступу повинен складати 4 – 6 сторінок.**

ВАЖЛИВО! Вступ є однією з найважливіших частин роботи, який у концентрованому вигляді представляє усю роботу. Тому його написання є надзвичайно важливим.

У вступі подають загальну характеристику дипломної роботи у такій послідовності.

Актуальність теми. Актуальність теми – це важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності. **Студент повинен пояснити чому важливо досліджувати саме цю тему.** Висвітлення актуальності повинно бути стислим. Достатньо в межах **1 сторінки** коротко викласти:

- сутність проблеми дослідження;
- суттєве значення для подальшого розвитку відповідної галузі науки;
- соціальну значущість проблеми дослідження;
- доцільність роботи та її відмінність у порівнянні з уже відомими фактами розв'язання проблеми.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження має узгоджуватись з назвою роботи, об'єктом і предметом дослідження. Формулюючи мету, не слід вживати терміни «дослідження», «вивчення», оскільки вони вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Мета формулюється лаконічно, одним реченням і повинна впливати з теми роботи.

Мета дипломної роботи – це кінцевий результат дослідження, який передбачає розв'язання визначеної проблеми; завдання – це певні етапи досягнення цього результату. Відповідно до визначеної мети формулюються **завдання**, які деталізують та розкривають мету.

Характер завдань впливає з назв розділів та підрозділів роботи і їх зміст формулюють, використовуючи такі поняття: визначити...,

встановити..., охарактеризувати..., розробити..., виявити..., сформулювати..., розкрити... тощо.

Формулювати завдання слід якомога докладніше, та лаконічніше, оскільки опис їх вирішення становитиме зміст розділів і параграфів роботи. **Крім того, виходячи із завдань дослідження, автор має викласти потім відповідні загальні висновки до своєї роботи.**

Слід пам'ятати, що завдання повинні бути повною мірою розкриті в основному змісті роботи. Не варто визначати надто велику кількість завдань (6 – 8), адже їх важко буде виконати, також не варто визначати надто мало завдань (2 – 3), адже у такому разі постануть сумніви стосовно виконання мети роботи. **Оптимальним для випускних робіт є 4 – 5 дослідницьких завдань.**

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію і обрані для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Тобто предмет дослідження – це та частина об'єкта, яка безпосередньо вивчається. При визначенні об'єкта і предмета дослідження слід виходити з того, що об'єкт є ширшим, ніж предмет. Якщо об'єкт дає відповідь на питання «що досліджується», то предмет визначає окремі аспекти аналізу досліджуваної проблеми.

Наприклад:

Тема: «Політичні передумови, технології та наслідки «Арабської весни» (2010–2013 роки)». *Об'єкт дослідження* – явище «Арабської весни», як соціально-політичний феномен. *Предметом дослідження* є політичні передумови, технології та наслідки арабських революцій 2010–2013 р.р. в Тунісі, Єгипті, Лівії та Сирії.

Тема: «Становлення і розвиток партійної системи в умовах суспільства, що трансформується (на прикладі країн Східної Європи)». *Об'єкт дослідження* – партійна система суспільства. *Предмет* – становлення партійної системи в умовах суспільства, що трансформується.

Хронологічні рамки дослідження (за потребою). Необхідно чітко визначити часові параметри, які охоплюються дипломною роботою.

Наприклад:

Тема: «Особливості переходу до демократії в країнах Центрально-Східної Європи». *Хронологічні рамки дослідження* охоплюють 1989–1991 рр. Верхня дата визначає початок масових акцій протесту проти тоталітарних режимів у країнах регіону, 1991 рік – проведення виборів на демократичних засадах та формування нових владних інститутів.

Територіальні рамки дослідження також вказуються за потребою. У наведеному вище прикладі *територіальними рамками дослідження* є Польща, Чехословаччина та Угорщина.

Методи дослідження. У вступі також необхідно подати перелік методів дослідження, які були використані для досягнення поставленої мети. Метод – це спосіб отримання результату дослідження. При цьому студент повинен вказати яким чином і в якому випадку був використаний той чи інший метод. Це дасть змогу пересвідчитися у логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Не варто вказувати метод, який не використовувався під час написання дипломної роботи.

Ступінь наукового вивчення проблеми. Обов'язковою частиною вступу є висвітлення ступеню наукового вивчення проблеми. В нього включаються найбільш цінні, важливі роботи з досліджуваної теми (15 – 20 джерел). Матеріали огляду слід систематизувати в проблемному або хронологічному порядку.

Закінчується вступ описом **структури роботи**. Автор повинен вказати, що дипломна робота складається зі вступу, переліку умовних скорочень (за потреби), трьох або чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (з певної кількості найменувань), додатків (за потреби). Потім коротко (на кожен розділ – 1 – 2 речення) розкрити зміст розділів роботи (див. Додаток 5).

У дипломних роботах магістра перед структурою роботи додатково вказується також **наукова новизна здобутих результатів, їх теоретичне та практичне значення, апробація результатів дослідження**. Обґрунтовуючи наукову новизну своєї дипломної роботи, автор повинен вказати, які з наукових результатів його дослідження отримані вперше, які удосконалені, а які здобули подальший розвиток. У дипломних роботах, що мають теоретичне значення, потрібно подати відомості про наукове використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання, а у роботах, що мають практичне значення, треба подати відомості про практичне застосування здобутих результатів або рекомендації до їх використання. Апробація результатів дослідження передбачає зазначення студентом наукових конференцій, симпозіумів, семінарів, у яких він брав участь та наукових видань, у яких були оприлюднені результати досліджень.

6. Основна частина роботи

В основній частині роботи викладається зміст дослідження. Тут повинні бути розкриті визначені у вступі завдання та мета роботи. Якщо завдання не розкриті чи розкриті лише частково тоді вважається, що робота не виконана. Це ж стосується й мети. Студент повинен і виконати

завдання, визначені у вступі, і досягти поставленої мети дипломної роботи.

ВАЖЛИВО! При написанні роботи важливим є висвітлення позиції автора, його міркувань щодо питань, які розглядаються, пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства тощо. Цей висновок повинен нести наукову новизну чи особисту думку автора щодо уже відомого матеріалу як результату проведеного наукового дослідження.

На основі опрацьованого матеріалу здійснюється розгорнутий виклад теоретичних положень та емпіричних даних, що досліджуються. Основна частина дипломної роботи повинна мати не описовий, а творчий, аналітичний характер.

ВАЖЛИВО! Перший розділ дипломної роботи повинен бути теоретико-методологічним.

На відміну від курсової роботи дипломна робота бакалавра або магістра повинна містити перший, так званий методологічний розділ. У ньому автор має висвітлити теоретико-методологічні підходи до вивчення окресленої проблематики. Тобто проаналізувати концептуальні парадигми проблеми, яка розв'язується в наступних двох або трьох розділах.

До прикладу, якщо темою роботи є «Національно-культурні товариства як форма організації та представництва інтересів етнічних громад України», то автор повинен з'ясувати еволюцію теоретичних поглядів щодо розуміння поняття «національна меншина», визначити найбільш типові концепції політизації етнічності, підходи до класифікації громадських організацій національних меншин та представити авторську критичну точку стосовно досліджуваного об'єкту.

ВАЖЛИВО! Певну частку дипломної роботи складає цитування, яке робить дослідження вагомим з наукової точки зору, допомагає автору підтвердити свою думку чи спростувати інші твердження.

При написанні тексту роботи студент може використовувати цитування або аналізувати теоретичні моделі інших авторів, але при цьому не допускається механічне запозичення думок інших авторів. При використанні думок інших авторів студент повинен обов'язково посилатися на автора цих положень, інакше робота вважатиметься плагіатом й не може бути допущена до захисту. Важливо, щоб студент в тексті роботи викладав власні думки та робив самостійні висновки.

Основна частина має включати **3 – 4 самостійні, але взаємопов'язані розділи**, у яких розкриваються основні положення теми роботи. Кожен розділ починають з нової сторінки. **Кількість підрозділів визначається студентом самостійно**, виходячи з потреб дослідження. Кожен розділ

(підрозділ) дипломної роботи повинен закінчуватися короткими висновками, що підсумовують його змістовне навантаження.

ВАЖЛИВО! *Бажано щоб кількість підрозділів у кожному з розділів була пропорційною, коли усі розділи поділяються на 2 або 3 підрозділи. Небажаним є такий розподіл роботи, коли один розділ розбитий на 2 підрозділи, другий розділ має 1 підрозділ, а третій 3 підрозділи.*

7. Висновки

Висновки – це підведення підсумків наукового дослідження, теоретичне та практичне обґрунтування отриманих результатів. У висновках повинні бути сформульовані шляхи розв’язання проблемних питань, які досліджуються у роботі; наведено позитивний ефект, який очікується від їх розв’язання.

ВАЖЛИВО! *Висновки повинні чітко відповідати сформульованим у вступі завданням, які, в свою чергу, повинні бути розкриті у основному тексті роботи.*

Якщо висновки жодним чином не стосуються завдань, тоді робота вважається не виконаною й не може бути позитивно оцінена. Висновки повинні становити 4 – 6 сторінок тексту.

ВАЖЛИВО! *Висновки є повністю власною думкою студента й не повинні містити цитувань чи повторювати чужі думки.*

8. Список використаних джерел

Список використаних джерел (рекомендована кількість, у залежності від складності досліджуваної проблеми – не менше 40 для кваліфікаційної роботи бакалавра, і не менше 60 для магістерської роботи) має містити опрацьовані студентом нормативно-правові документи, періодичну пресу, статистичні дані (за необхідності), наукову літературу (монографії, статті, посібники, брошури, довідники, автореферати), інтернет-ресурси з проблематики обраної теми тощо. Рекомендується використовувати сучасні офіційні і нормативні документи, нову спеціальну літературу і новітні джерела інформації з теми дослідження (за останні 5–10 років).

ВАЖЛИВО! *У списку необхідно вказувати тільки ті джерела, на які є посилання у тексті роботи.*

Список використаних джерел повинен включати повний бібліографічний опис використаних при написанні дипломної роботи джерел. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим або електронним твором або виписують з каталогів повністю без скорочень і пропусків будь-яких елементів.

ВАЖЛИВО! *Бібліографічний опис списку використаних джерел оформляється студентом з урахуванням Національного стандарту*

України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Список використаних джерел подається в алфавітному порядку. Зразки оформлення списку використаних джерел містяться у Додатку 7.

9. Додатки (за необхідності)

Цифрові, інформативні матеріали, які не використовуються в роботі при аналізі, а тільки підтверджують певні положення, бажано подавати в додатках, які розміщуються у кінці роботи, після списку використаних джерел. Обсяг додатків у загальному обсязі дипломної роботи не враховується.

ВАЖЛИВО! У додатках до дипломної роботи магістра також розміщується список публікацій студента за темою дослідження та відомості про апробацію результатів (зазначаються назви конференцій, конгресу, симпозіуму, семінару, місце та дата проведення, форма участі).

Кожен додаток повинен розташовуватися на новій сторінці і позначатися послідовно з правого боку рядка вище від його назви прописними літерами (А, Б, В,...), за винятком літер Г, Є, І, Ї, И, О, Ч, Ь. Наприклад: «Додаток А». В наступному рядку посередині симетрично до тексту малими літерами з першої великої друкують заголовок додатка.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на окремі частини, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку (наприклад: А.2 – другий розділ додатка А).

ІІІ. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОБОТИ

1. Загальні вимоги до оформлення

Оформлення дипломної роботи повинне відповідати наступним вимогам:

Обсяг дипломної роботи бакалавра – **40 – 60 сторінок** друкованого тексту (без урахування списку використаних джерел та додатків).

Обсяг дипломної роботи магістра – **80 – 100 сторінок** друкованого тексту (без урахування списку використаних джерел та додатків).

Текст роботи друкується на одному боці аркуша (за винятком титульного аркуша) з використанням шрифтів текстового редактора Word (Times New Roman) розміру 14 через 1,5 інтервала.

Текст роботи слід друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20 – 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Назви структурних частин роботи – «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» друкуються по центру сторінки великими літерами жирним шрифтом:

- номери розділів проставляються арабськими цифрами, після яких крапка не ставиться;

- назва розділу друкується у наступному рядку від межі лівого поля аркуша (тобто починається не після номера розділу, а під словом «РОЗДІЛ»);

- номер підрозділу є складним і складається з номера розділу в межах роботи і порядкового номера підрозділу в межах розділу, які між собою розділяються крапкою. Наприклад: 1.1., 1.2., 2.1., 2.2. і т. д.;

- номер підрозділу починається від межі лівого поля, після номера ставиться крапка. У цьому ж рядку після крапки з великої літери рядковими літерами звичайним шрифтом друкується назва підрозділу.

Текст кожного РОЗДІЛУ починається з нового аркуша. Текст нового підрозділу продовжується на тій же ж сторінці, на якій закінчився попередній підрозділ, якщо відстань до кінця сторінки більша, ніж 6 рядків. Якщо відстань до кінця сторінки складає менше 6 рядків, то новий підрозділ доцільно перенести на іншу сторінку. Крапка після назв структурних частин роботи не ставиться.

Відстань між назвою розділу та назвою підрозділу (текстом) повинна складати 2 інтервали. Відстань між текстом попереднього підрозділу та назвою наступного підрозділу відповідає двом інтервалам (Додаток 6).

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою роботи є титульний лист, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. Нумерація здійснюється 12 кеглем.

ВАЖЛИВО! Нумерація сторінок проставляється, починаючи зі вступу в правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці, але з врахуванням попередніх структурних частин (титульний аркуш, анотація, перелік умовних позначень, зміст).

2. Оформлення таблиць

Цифровий матеріал у роботі необхідно подавати у вигляді таблиці. Таблиця має мати назву та номер. Нумерують таблиці послідовно суцільною нумерацією в межах розділу. У правому верхньому куті над

заголовком таблиці вказують слово «Таблиця» та її номер. У наступному рядку по центру вказують назву таблиці.

Наприклад:

Таблиця 1.1

Назва таблиці

Заголовок граfi	Заголовок граfi	Заголовок граfi	Заголовок граfi	
			підзаголовок граfi	підзаголовок граfi
Заголовок рядка				
Заголовок рядка				

Посилання на таблиці вказують скорочено, наприклад, «... подано в Табл. 1.1». **Вказується лише номер розділу і порядковість її у розділі.**

ВАЖЛИВО! Нумерація таблиць у середині розділу наскрізна, тобто Табл. 1.2 може бути розміщена у першому підрозділі, а Табл. 1.3 – уже у другому підрозділі відповідного розділу.

Таблицю бажано розміщувати на одній сторінці. При перенесенні частини таблиці на іншу сторінку у верхньому правому куті вказується «Продовження Табл. 1.1.1.» або «Закінчення Табл. 1.1.1.» Крім того, верхній рядок таблиці має містити заголовки стовпців.

3. Оформлення ілюстрацій

Ілюстрації необхідно розміщати в роботі безпосередньо після тексту, де вони відзначаються вперше. На всі ілюстрації повинні бути зноски в роботі. **Ілюстрації можуть мати назву, яка розміщується під ілюстрацією разом з номером ілюстрації.** Ілюстрації необхідно нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу (так само як і Таблиці, але Рис. 1.1). За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст).

4. Оформлення цитат у тексті

Цитати – дослівні уривки з використаних джерел – використовуються в дипломній роботі для обґрунтування, підтвердження авторських аргументів або для критичного аналізу літературних джерел. Текст цитати береться в лапки і наводиться без жодних змін. Відхиленням від цього правила можуть бути:

а) пропуски окремих слів і фраз, за умови, що думку автора не буде спотворено, а пропуск буде позначено трьома крапками;

б) зміна відмінка слова для підпорядкування його синтаксичній будові фрази, частиною якої вона є.

Наприклад: Речення з використаного джерела «*Різниця кадрових і масових партій не пов'язана ні з їх масштабами, ні з їх чисельністю; справа не в різниці в розмірах, а в різниці їхніх структур*» можна подати у дипломній роботі так: *На думку М. Дюверже «різниця кадрових і масових партій не пов'язана ні з їх масштабами, ні з їх чисельністю; справа не в різниці в розмірах, а в різниці їхніх структур» [5, с. 21].*

Щоб скористатися цитатою в тексті роботи можуть бути вжиті й інші слова цитати. **Наприклад:** *Як вважав М. Дюверже...; Як писав у своїй роботі «Політичні партії» М. Дюверже...; Серед точок зору на предмет політичної науки слід виокремити думку Г. Алмонда... і т.д.*

Якщо студент, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, щоб посилити їх значення, він має зробити у тексті в дужках відповідні застереження і вказати свої ініціали, наприклад (*виділено нами – М.З.*) або (*курсив наш – М.З.*). **При цьому першим подається ім'я, а другий прізвище автора.** Тобто, М.З. може трактуватися як «Микола Захаров».

ВАЖЛИВО! Цитування має бути помірним. Не варто наводити занадто багато цитат або використовувати довгі цитати. **Перевантаженість тексту цитатами надає роботі компілятивного характеру і створює враження, ніби автор не має власної думки.**

Щоб не перенасичувати текст цитатами, доцільно використовувати переказ чужих думок. Переказ має бути максимально точним. Як і цитата, переказ має супроводжуватись посиланням на використане джерело:

Згідно з С. Гантінгтоном, людство в майбутньому чекає зіткнення між цивілізаціями, яких він виділяє вісім [4, с. 59–60].

Ф. Фукуяма пропонує розглядати історію як розвиток, що завершується «кінцем історії» у ХХ ст. [57, с. 43].

5. Оформлення посилань у тексті

Особливу увагу при виконанні дипломної роботи слід приділити використанню наукових праць інших авторів. Таке використання можливе лише за умови дотримання авторських прав, за допомогою належним чином оформлених посилань.

Посилання на використані джерела здійснюються в тексті роботи у квадратних дужках з позначенням порядкового номеру за списком використаних джерел. **Наприклад:** [5, с. 128], де цифра 5 – порядковий номер джерела у списку використаних джерел, а с. 128 – сторінка, на яку посилається студент. Якщо потрібно одночасно послатися на декілька джерел – [5, с. 128; 12, с. 98]. У випадку посилання на Інтернет-ресурси, ставиться тільки порядковий номер джерела зі списку використаних джерел – [68] або [47; 89].

Якщо посилання здійснюється в цілому на джерело чи групу джерел, то в дужках зазначаються лише номери посилань. **Наприклад:** «... у працях С.С. Алексєєва, С.М. Братуся, Р.І. Кондратьєва та М.М. Марченка [3; 4; 5; 6] зазначається, що...».

Коли необхідно послатися на конкретні сторінки використаних джерел, то слід зазначати і номери посилань, і номери сторінок у джерелах. **Наприклад:** «...А.С. Довгерт та Р.О. Стефанчук [9, с. 86–88; 10, с. 21–27] стверджують про...».

6. Оформлення скорочень у тексті

Слід користуватись тільки загальноприйнятими скороченнями слів і писати їх правильно. До скорочень, що не потребують спеціальних пояснень, належать такі: та ін. – та інші; див. – дивись; і т.д. – і так далі; і под. – і подібне; проф. – професор; доц. – доцент; акад. – академік.

Якщо в тексті роботи використовується маловідоме скорочення, то воно має бути розшифроване при першому згадуванні. Для цього термін спочатку пишуть цілком, а поряд (у дужках) скорочено. Наприклад: *Український центр економічних і політичних досліджень ім. Разумкова (далі – УЦЕПД ім. Разумкова) є однією з авторитетних дослідницьких установ України. УЦЕПД ім. Разумкова видається журнал «Національна безпека і оборона», кожний з номерів якого є тематичним і присвячений одній із актуальних проблем політичного розвитку України.*

Скорочення мають бути однаковими упродовж усього тексту. Якщо в роботі забагато скорочень, то в текст роботи перед змістом вводиться така структурна одиниця, як «Перелік умовних позначень» (див. Додаток 4).

7. Оформлення списку використаних джерел Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015¹

Характеристик а джерела	Приклади оформлення
Книги: Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 3. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 4. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.

¹ Підготовано за матеріалами: Радейко Р. Приклади оформлення бібліографічного опису відповідно до ДСТУ 8302:2015 (дата оновлення: 02.07.2017). URL: <http://aphd.ua/prykklady-oformlennia-bibliografichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/> (дата звернення: 15.09.2019).

Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 5. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 3. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права : в 6 т. Харків : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Стандарти	<ol style="list-style-type: none"> 1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с.

	<p>(Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>3. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с екологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
Частина видання:	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років:</i></p>

<p>матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<p><i>втрапи української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : матеріали VII междунар. антитеррорист. форуму (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<p>1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формування їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p>
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15. 5. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
Електронні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf (дата звернення: 15.11.2017). 3. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.

IV. ПОРЯДОК ЗАХИСТУ РОБОТИ

До публічного захисту допускається робота, яка здана на кафедру:

- у переплетеному вигляді;
- у встановлений термін;
- з особистим підписом автора на останній сторінці;
- за наявності реєстраційного номера, дати та підпису методиста кафедри на титульній сторінці;
  - за наявності подання (позитивного висновку) наукового керівника;
  - за наявності рецензії рецензента.

Для захисту дипломних робіт бакалавра чи магістра створюється екзаменаційна комісія (ЕК). Робота подається і реєструється на кафедрі *не пізніше ніж за 10 днів* до встановленого терміну захисту і передається науковому керівнику. Науковий керівник *не пізніше ніж через 2 дні* після надходження роботи на кафедру оформляє подання (висновок про роботу), у якому рекомендує або не рекомендує її до захисту.

Зареєстрована робота після повернення науковим керівником з відповідним поданням (висновком про роботу) *не пізніше як за 7 днів* до встановленого терміну захисту передається для рецензії рецензенту. Рецензент повинен повернути роботу з рецензією секретарю ЕК *не пізніше ніж за 1 добу* до встановленого терміну захисту.

Форма написання рецензії затверджується кафедрою та передбачає ряд моментів, які є обов'язковими. До них належать:

- визначення актуальності обраної студентом теми;
- оцінка визначених у роботі об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, запропонованого ним плану (змісту) роботи;
- оцінка конкретної особистої участі автора в одержанні результатів, викладених у дипломній роботі; ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі; теоретико-прикладної значимості отриманих результатів дослідження і рекомендацій з подальшого їх використання;
- оцінка структури роботи, мови, стилю, грамотності викладу наукового матеріалу;
- висновок щодо наявності в роботі позитивних моментів;
- висновок щодо наявності в роботі недоліків, виклад недоліків у систематизованому вигляді з відповідними конкретними прикладами;
- остаточний висновок щодо ступеня відповідності випускної роботи тим вимогам, які ставляться до такого виду робіт у вищому навчальному закладі – «повністю відповідає», «в основному відповідає», «повністю не відповідає»;
- пропозиція щодо можливої конкретної оцінки випускної роботи на захисті в ЕК.

Рецензія може бути написана рецензентом власноручно чи надрукована з обов'язковим зазначенням дати її написання та особистим підписом.

ВАЖЛИВО! Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи від її захисту.

Недоліки, виявлені рецензентом при вивченні роботи, за своїм характером та змістом можуть розглядатись як:

- *недоліки теоретичного характеру* – неповнота чи поверховість розгляду окремих питань, компліятивний характер дипломної роботи, суперечливість позицій автора, невірна оцінка існуючих теоретичних положень, відсутність власних висновків та пропозицій тощо;
- *невідповідність сучасному стану* – розгляд явищ чи подій, які вже відійшли в минуле як реальних;
- *недоліки технічного характеру* – неповне чи неточне наведення у роботі назв та окремих положень нормативних актів, неточний їх переклад, невірне посилання на джерела їх опублікування тощо;
- *недоліки редакційного характеру* – невірні чи неточні посилання на літературні джерела, орфографічні та пунктуаційні помилки.

Крім вказаних, можуть мати місце й інші недоліки – порушення загальних вимог до оформлення роботи (перевищення обсягу, відсутність

обов'язкових складових змісту чи вступу, недоліки в зовнішньому оформленні роботи тощо), невиправдані запозичення з літератури.

Захист роботи проводиться публічно, за участю не менше половини складу ЕК при обов'язковій присутності голови комісії.

На захисті студенту надається слово для викладу основних висновків, зроблених ним у ході написання роботи, і відповідей на питання членів ЕК та інших осіб, які присутні на захисті. Для публічного виступу студенту надається 5-7 хвилин.

Після виступу студента надається слово рецензенту, а в разі його відсутності оголошується письмова рецензія, а також заслуховується відповідь студента на зауваження, висловлені в рецензії.

Дипломна робота оцінюється ЕК з урахуванням її змісту та результатів захисту, а також з урахуванням висновків рецензента.

Результати захисту дипломних робіт оголошуються у цей же день після оформлення протоколів засідання ЕК. Рішенням комісії можуть бути відзначені роботи, які складають теоретичну або практичну значимість і можуть бути рекомендовані до друку.

У випадках, коли захист випускної роботи визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму роботу з її доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою.

Студентам, які не захищали роботу з документально підтверджених, поважних причин (хвороба і т.п.) мають право провести захист у встановленому порядку.

V. НАУКОВА СТАТТЯ: ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ

Основні результати та положення дипломної роботи магістра спеціальностей «Політологія» та «Публічне управління та адміністрування» повинні бути опубліковані для ознайомлення з ними наукової громадськості. Студент-бакалавр також може за бажанням опублікувати наукову статтю.

Наукові публікації виконують наступні **функції**:

- оприлюднюють результати наукової роботи;
- свідчать про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми;
- слугують підтвердженню достовірності основних результатів і висновків роботи, новизни та її наукового рівня;
- підтверджують факт апробації та впровадження результатів і висновків роботи;

- відбивають основний зміст роботи та ін.

Структура оформлення наукових статей має відповідати наступним критеріям (складатись із необхідних елементів):

1. Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор;

3. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

4. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

5. Виклад основного матеріалу дослідження з ретельним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

6. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Наукову публікацію можна опублікувати в збірнику статей за результатами конференції, фаховому політологічному журналі тощо. Починаючи з 2008 року на факультеті суспільних наук започатковано видання **вісника наукової думки студентів «Соціально-політичні студії»**, де можна апробувати результати своїх наукових зацікавлень. Згідно прийнятих правил, **чернетка наукової статті, після обов'язкового узгодження тексту з науковим керівником, надсилається на електронну адресу: ivan.stryapko@uzhnu.edu.ua (відповідальний редактор доц. Стряпко І.О.)**. Кінцевий термін подачі наукових статей визначається кафедрою.

Вимоги до оформлення наукової статті до студентського наукового вісника «Соціально-політичні студії»:

- формат статті: А4, шрифт Times New Roman, кегль 12, поля 2 см, абзац 1 см, міжрядковий інтервал 1 см, переноси слів не допускаються;
- на початку статті з правого боку автор подає інформацію про себе: прізвище, ім'я, по батькові (виділені жирним шрифтом), курс і спеціальність; також прізвище, ім'я, по батькові, посаду та науковий ступінь свого наукового керівника (виділені курсивом);
  - назва статті має бути короткою, виділеною жирним шрифтом і загалом відображати зміст основного матеріалу;
  - після назви статті подаються курсивом анотації українською та англійською мовами (переклад ім'я та прізвища автора, назва статті, 3–5 речень, які стисло відображають зміст публікації);
  - стаття повинна містити такі структурні елементи як постановка проблеми, аналіз останніх публікацій з теми, мета та завдання, основний матеріал, висновки і перспективи подальших досліджень;

- система посилань оформляється згідно загальних вимог до оформлення посилань у тексті та вимог до оформлення списку використаних джерел (**наведених вище у Розділі III**) за алфавітом під назвою «Джерела».

ДОДАТКИ

Додаток 1

ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ПРИЗВИЩЕ ІМ'Я ПО-БАТЬКОВІ СТУДЕНТА

НАЗВА ТЕМИ

Шифр – Назва спеціальності
(назва спеціалізації (за наявності))

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра (або магістра)

Науковий керівник:
Прізвище, ім'я, по-батькові
наукового керівника
науковий ступінь, вчене звання

Ужгород – рік захисту

Зворотній бік титульного аркуша (нумерується як 1 сторінка)

Регістрація _____

(номер)

« ____ » _____ 202__ р. _____

(підпис лаборанта кафедри) (прізвище, ініціали)

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри політології і державного управління

_____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

_____

(науковий ступінь, вчене звання)

« ____ » _____ 202__ р.

Рецензент _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

_____

(науковий ступінь, вчене звання)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНОТАЦІЇ

Faculty of the Social Sciences
Department of Political Science and Public Administration

Maria Ponomariova

NATIONAL CULTURAL ASSOCIATIONS AS A FORM OF ORGANIZATION AND REPRESENTATION OF ETHNIC COMMUNITIES IN UKRAINE

Graduate thesis of bachelor's degree

Supervisor: PhD, doc. Ihor Vehesh

ABSTRACT

The role of national minorities in the Ukrainian society has increased considerably since Ukraine has been proclaimed an independent state. The analysis of the development of national minorities in the recent years proves that the increasingly active political integration of the minorities into the internal policy process takes place.

This graduate work analyzes the problem of structuring public organizations of ethnic minorities in Ukraine over the past decades. Attention is drawn to the legitimization of national representative organizations at the state level. The author draws attention to the fragmentation of ethnic communities associations. These are activities of Council of National Communities (Ilya Levitas), The Alliance of National Cultural Unions (Oleksandr Feldman), the Inter-Ethnic Forum (Oleksandr Svistunov), the Council of Public Organizations of National Minorities (Ishtvan Hajdosh) and the Congress of National Communities (Josyf Zisels) in Ukraine.

The aim of the bachelor's thesis is to analyze the complex of national cultural societies as interest groups, which are representing minority ethnic communities in Ukraine.

In the context of this general aim the author solves the following *tasks*:

- 1) to describe the theoretical and methodological approaches to the study of national minorities in Ukrainian public life;
- 2) to analyze the features of the constitutional and legal status of national minorities in Ukraine;
- 3) to determine the specificity of the formation and activities of Ukrainian national cultural societies;
- 4) to highlight the features of political participation of non-government organizations of national minorities in Ukraine.

The object of thesis is national cultural associations of ethnic communities in Ukraine, which protect the social, cultural and economic rights of their members.

Subject matter of the study is genesis, structure and main activities of public associations of national minorities in Ukraine.

Structure of the thesis includes an introduction, four chapters, conclusions and bibliography (87 titles).

Key words: ethnic community, ethnic group, nation minority, nation cultural association, community organization, representation, public activity, political participation.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ РОБОТИ

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	3
Вступ	4
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження	
1.1. Політико-правові та наукові парадигми політичної суб'єктивації національних меншин	9
1.2. Джерельна база та стан наукового вивчення проблеми	24
Розділ 2. Специфіка етнічної ідентифікації угорців краю	
2.1. Історичні аспекти формування угорського етнічного ареалу	33
2.2. Етнічна, мовна та конфесійна ідентичність	40
Розділ 3. Громадсько-політична діяльність угорської національної меншини Закарпатської області	
3.1. Політизація угорської громади та національних рух за автономію..	50
3.2. Національно-культурні товариства	61
3.3. Політичні партії, представництво у владі та участь у виборчих процесах	66
Розділ 4. Угорці Закарпаття у контексті міждержавних взаємин України та Угорщини	
4.1. Угорська спільнота як чинник українсько-угорських відносин	81
4.2. Перспективи угорської громади у світлі зовнішньо- політичних викликів Угорщини на початку XXI ст.	88
Висновки	96
Список використаних джерел	101
Додатки	118

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ
ПЕРЕЛІКУ УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АЗС – Автономний Земледільський Союз
АПАПР – Автономна партія автохтонів Підкарпатської Русі
АПЧ – Аграрна партія Чехословаччини
ВРУ – Верховна Рада України
ДПУУ – Демократична партія угорців України
ДСУУ – Демократична спілка угорців України
ЗМІ – засоби масової інформації
ЗРЦ – Закарпатська реформатська церква
КПУ – Комуністична партія України
КПЧ – Комуністична партія Чехословаччини
НРУ – Народний Рух України
ПУУ (КМКС – ПУУ) – (КМКС – Партія угорців України)
РКЦ – Римо-Католицька Церква
СБУ – Служба безпеки України
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ТУІЗ – Товариство угорської інтелігенції Закарпаття
ТУКЗ – Товариство угорської культури Закарпаття
УАТО – Угорський автономний територіальний округ
УНП – Угорська національна партія
УПДЗ – Угорська партія дрібних земледільців
УПП – Угорська партія права
УПСЖ – Угорська партія справедливості та життя
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРП – Угорська соціалістична робітничка партія
УХСП – Угорська християнсько-соціалістична партія
ЦК КПРС – Центральний комітет Комуністичної партії Радянського Союзу
ЧСДП – Чехословацька соціал-демократична партія

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ВСТУПУ ДО РОБОТИ

ТЕМА РОБОТИ:

«Кримськотатарський фактор в етнополітиці України».

ВСТУП

Актуальність дослідження. Крим – важливий стратегічний регіон зовнішньополітичних орієнтацій України, ключовий пункт на шляхах, що ведуть до Середземномор'я та Близького Сходу. Фактична анексія Росією Криму 16 березня 2014 р. стала новою сторінкою у розвитку півострова, але від того не змінилася його стратегічна вага для України. Там залишилися українські громадяни, які повинні відчувати підтримку своєї Батьківщини, тому вироблення ефективної етнополітики щодо «тимчасово окупованої території» є зараз особливо актуальним. Проте її не можна розробляти без знання загальних передумов розвитку Криму. Крім того, такий розвиток подій створив загрозу національній безпеці та національним інтересам України.

Для стабілізації ситуації в регіоні потрібно розуміти його особливості, відмінності від інших частин нашої держави. Однією з найбільш важливих особливостей Криму в політичному вимірі є те, що суспільно-політичні взаємини тут визначаються не тільки політичною конкуренцією між різноманітними політичними регіональними елітами, але й етнополітичною й етнорелігійною ситуацією, яка визначає специфіку тих соціально-політичних питань, які є актуальними для Автономної Республіки Крим. Головним конфліктогенним чинником етнополітичної ситуації залишається невирішеність соціально-економічних, соціокультурних, політичних проблем кримськотатарської спільноти. Тому важливим є чітке визначення проекту національного розвитку і статусу цієї спільноти, які були б прийнятними як для кримськотатарського, так і для українського народу, а також для Української держави.

Варто зазначити, що єдиною легітимною основою утворення Кримської автономії слід визнати фактор повернення на Батьківщину та інтеграції в українське суспільство, депортованих раніше, кримських татар. Вони можуть претендувати і на статус корінного народу України, який сформувався у роки існування на цій території незалежної держави – Кримського ханства. Тому потрібна відповідна консолідаційна програма співіснування, що відбиває інтереси різних верств населення Криму. Така програма може бути сформована лише на ґрунті розуміння визначного

впливу кримськотатарського фактору на етнополітику не тільки кримського регіону, але й України загалом.

Мета дослідження. Основна мета дослідження полягає у розкритті особливостей політичного співжиття і співпраці кримських татар з іншими етносами Криму та українським суспільством і державою загалом, щоб визначити рівень впливу кримськотатарського фактора на ситуації стабілізації або дестабілізації в країні.

Визначена мета зумовила постановку та розв'язання таких **завдань**:

- визначити теоретико-методологічні підходи до вивчення політичної суб'єктивності етнічних спільнот;
- охарактеризувати етногенез кримськотатарського етносу, зокрема наслідки депортації, що вплинули на його подальший розвиток в Україні;
- визначити проблеми інтеграції кримськотатарського етносу в українське суспільство;
- проаналізувати діалог «влада – кримські татари» і його вплив на ситуацію в регіоні;
- проаналізувати діяльність громадсько-політичних організацій кримських татар і впливи, що на них здійснюються;

Об'єктом дослідження виступає кримськотатарський етнос як автохтонна спільнота Півдня України.

Предметом дослідження виступає участь кримськотатарської громади у формуванні етнополітики України.

Методи дослідження. Методологія роботи визначалась у відповідності до характеру та змісту, наукових завдань та системних особливостей об'єкта і предмета дослідження, тому становить загально-філософську та спеціальну методологію окремих наук. Методологічні основи дослідження зумовили використання цілого комплексу як філософських, загальнологічних, так і специфічних методів політології.

Теоретичне осмислення окремих аспектів проблеми вимагає використання загальнологічних методів *аналізу і синтезу, абстрагування і конкретизації*. За допомогою *індукції і дедуції* можна провести паралелі між цілим суспільством та його частиною, їх безпосереднім впливом одне на одне.

Серед спеціальної методології політології використовувалися *історичний* (в частині викладу послідовного фактичного матеріалу щодо становлення і розвитку етносу), *порівняльний* (визначення спільних і відмінних рис певних об'єктів), *системний* (розгляд кримськотатарського народу як невід'ємної частини української держави і суспільства), *функціональний* (аналіз організаційної структури даного етносу, його форм самоорганізації), *соціологічний* (вплив на політичну ситуацію

культури, ідеології, релігії, соціальної структури кримських татар) методи дослідження.

Ступінь наукового вивчення проблеми. При підготовці дослідження було опрацьовано широке коло джерел, зокрема статті, монографії, першоджерела документів, інтерв'ю, законодавство та наукові публікації з тематики, що досліджується.

Первинний матеріал для дослідження почерпнуто з різних інтерв'ю і коментарів М. Джемілева [7-8, 20, 28], збірника документів «Депортовані кримські татари, болгары, вірмени, греки, німці» [6], Законів України, Постанов Кабміну і Верховної Ради України щодо статусу кримських татар [11, 25, 29, 31]. Положення про Меджліс кримськотатарського народу [24] визначає цілі і завдання, форми діяльності, структуру, фінансування цього органу самоврядування. Регламент Курултаю кримськотатарського народу [33] визначає основні повноваження, порядок діяльності і прийняття рішень, структурні підрозділи Курултаю.

Історичну ретроспективу формування і розвитку кримськотатарського етносу наводяться у монографіях Л. Войтовича [3], Ю. Зінченко [13] та дипломній роботі «Депортація кримських татар: історико-правовий аналіз» [5]. Процес репатріації з великою кількістю фактичного і статистичного матеріалу наводить Н. Шульга [42]. Його також аналізують у своїх статтях Р. Фірсов [38] та Л. Юнусов [43].

Сучасний стан і проблеми існування та інтеграції кримських татар в Україні розглядають у монографіях М. Вавринчук [2], В. Котигоренко [16] з боку впливу цих факторів на національну безпеку та інтереси України. Цю проблематику аналізують у статтях і такі автори як: А. Гальчинський [4], М. Касьяненко [15], О. Майборода [17-18], Б.Парахонський [22], О. Піскун [23], О. Рафальський [32], В. Швед [39], О. Шевель [40]. Крім того, А. Гальчинський та М. Касьяненко приділяють значну увагу розвитку громадсько-політичних рухів у середовищі кримськотатарської громади, які сприяють артикуляції інтересів спільноти на державному рівні, а О. Майборода й О. Рафальський акцентують увагу на зовнішніх впливах на громадсько-політичний рух, зокрема з боку Росії та Туреччини.

Структура роботи визначається метою та завданнями. Виконане дослідження містить вступ, чотири розділи, висновки, додатки та список використаних джерел з 43 найменувань.

У першому розділі «Теоретико-методологічні підходи до вивчення політичної суб'єктивації етнічних спільнот» розглядаються теоретико-методологічні підходи до визначення основних понять, що використовуються у дослідженні, таких як: етнічна спільнота, етнічна група, національна меншина, корінний народ, етногенез, етнонаціональна політика, політизація етнічності та суб'єктивація, зокрема політична.

У другому розділі «Етногенез кримськотатарського етносу» висвітлюється формування і розвиток кримських татар на території Криму від Середньовіччя і до депортації у 1944 р., а також виділяються основні наслідки депортації, що визначили подальший розвиток національного руху і боротьбу кримськотатарського народу за повернення на Батьківщину.

Третій розділ «Формування етнонаціональної політики владних структур щодо кримських татар» присвячений проблемам інтеграції кримськотатарської громади в українське суспільство на політико-правовому, соціально-економічному і культурно-освітньому рівнях та взаємодії кримських татар і органів державної влади на різних етапах розвитку незалежної України.

Четвертий розділ «Громадсько-політичні організації кримських татар» висвітлює впливи на національний рух цієї громади з боку різних міжнародних організацій та іноземних держав – Російської Федерації, Туреччини. Крім того, акцентується увага на основних громадсько-політичних організаціях, що діють в межах цієї спільноти і багато в чому визначають її подальший розвиток.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ РОЗДІЛІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ РОБОТИ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТИВАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

2 інтервали

1.1. Політико-правові та наукові парадигми політичної суб'єктивації національних меншин

Дослідження етнополітичних процесів передбачає насамперед визначення змісту базових категорій. Мова йде передусім про категорії «національна меншина», «етнічна меншина», «етнічна група», «етнічна спільнота», «корінний народ» тощо. Як правило, цими поняттями оперують у своїх працях науковці, визначаючи різні категорії населення, яке зараховують до національних меншин. Необхідно відзначити, що ці меншини не однорідні. Є багато трактувань та підходів щодо їх визначення. Кожна окрема держава, враховуючи власні історичні та політичні реалії, дає свої дефініції суб'єктам етнонаціональної політики, виробляє власний підхід до реалізації їхніх прав. Немає єдності щодо змісту етнополітичних термінів і серед вітчизняних дослідників. Загалом учені намагаються узагальнити типологічні параметри поняття «національна меншина».

2 інтервали

1.2. Джерельна база та стан наукового вивчення проблеми

Законодавство України відкриває широке поле діяльності для забезпечення основних прав і потреб більшості етнічних спільнот у політичній, соціальній і мовно-культурній сферах. В Україні створена і вдосконалюється адекватна міжнародним нормам політико-правова система з регулювання етнонаціональних процесів для забезпечення оптимального балансу інтересів титульної нації та етнічних меншин.

З нової сторінки

РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ УГОРЦІВ КРАЮ

2 інтервали

2.1. Історичні аспекти формування угорського етнічного ареалу

Заселення угорців на терени Закарпаття розпочалось ще в IX–X ст. Упродовж XI–XIII ст. угорські феодали освоїли землі Притисянської низовини, а згодом і передгірської частини Закарпаття. В XIV ст. угорці досить компактно заселили південну частину краю, утворюючи змішані русинські (українські) та угорські села, містечка. Згодом місцями компактного розселення угорців ставали містечка Берегово (Beregszász), Виноградово (Nagy Szőlös), Королево (Királyháza), Вілок (Tisza Újlak).

2 інтервали

2.2. Етнічна, мовна та конфесійна ідентифікація

Угорська етнічна ідентифікація. Угорська національна меншина в Україні впродовж 50 – 80-х років XX ст. практично завжди зростала. За повоєнні роки приріст угорського населення був хоч і повільним, але стабільним і склав 13,6 %. Однак із входженням Закарпаття до складу України угорці в тією чи іншою мірою були включені в міграційні процеси. З початку 1980-х років чисельність угорців стала поступово зменшуватись за рахунок виїзду на постійне місце проживання в Угорщину [60, с. 15].

ВРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Зразок А

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (звичайний)

1. Бурдяк В. Регіональна етнополітика в Україні: ризики та виклики соціальної стабільності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2009. Вип. 44. С. 297-306.
2. Етнополітичні загрози та ризики національної консолідації: регіональний вимір : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Київ, 2016. 24 с.
3. Котигоренко В. Ризики для держави в контексті етнополітичних загроз соціальної стабільності *Віче*. 2008. № 19. URL: <http://vesche.kiev.ua/journal/1140/> (дата звернення: 09.06.2018).
4. Рябінін Є. Екзогенні чинники впливу на посилення етносепаратистських процесів в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Історія, Політологія. Маріуполь, 2016. Вип. 16. С. 299-307.
5. Парахонський Б. Кримськотатарська проблема: сучасний стан і перспективи вирішення. *Кримські студії*. 2000. № 1. С. 25-35.
6. Політичний процес в Автономній Республіці Крим: особливості, суперечності, прорахунки (1991–2014 рр.) : аналітична доповідь / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2016. 304 с.
7. Котигоренко В. О. Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт : монографія. Київ : Світогляд, 2004. 722 с.
8. Кривицька О. В. Демаркаційні лінії в етнополітичному просторі України : монографія. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 328 с.
9. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 490 с.
10. Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття : монографія / Під ред. А. Круглашова і М. Токаря. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2014. 552 с.
11. Каздобіна Ю. Питання децентралізації в контексті забезпечення прав національних меншин на прикладі угорської меншини Закарпаття. *Український незалежний центр політичних досліджень : офіційний сайт*. 2016. № 18/742. URL: <http://www.ucipr.org.ua/>

index.php?option=com_content&view=article&id=8:pitannya-decentral-zac-v-konetkst-zabezpechennya-prav-nac-onalnih-menshin-na-priklad-ugorsko-menshina-zakarpattya&catid=8&lang=ua&Itemid=201 (дата звернення: 09.05.2018).

12. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості : монографія / М. Панчук та ін. Київ : ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с.

13. Процеси політизації етнічності в Україні: загрози та можливості для державної політики в умовах зовнішньої агресії : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Київ, 2017. 26 с.

14. Рафальський О. Етнополітична регіоналізація України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2011. Вип. 2(52). С. 135-148.

15. Кресіна І. Проблеми етнонаціональної консолідації українського суспільства. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2013. Вип. 3. С. 139-144.

16. Гужанський Д., Сидоренко С. Віктор Орбан відкрив карти: як наростатиме конфлікт України та Угорщини. *Європейська правда*. Дата оновлення: 27.11.2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/27/7074250/> (дата звернення: 30.06.2018).

17. Відкритий лист до Президента України Петра Порошенка. *KMKSZ : офіційний сайт*. Дата оновлення: 13.09.2017. URL: <https://kmksz.com.ua/2017/09/13/vidkrytyj-lyst-do-prezydenta-ukrayiny-petra-poroshenka/> (дата звернення: 30.06.2018).

Зразок Б

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

(розділений на частини за типом джерел)

I. Опубліковані документи:

1. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту. Міжнародні документи з прав людини. Харків : РВФ «Арсіс, ЛТД», 2000. 288 с.
2. Закон України про угорський автономний територіальний округ. Проект // Вісник Берегівщини. 1992. 22 лютого. С. 5.
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К. : Преса України, 1997. 80 с.

II. Періодична преса:

4. Ковач Е. Я – за демократію, проти автономії // Закарпатська правда. 1989. 29 грудня. С. 4.
5. Мартин В. «Присягаю на вірність Угорщині...» // РІО. 2011. 14 травня. С. 5.

III. Монографії, статті, посібники, брошури, довідники, автореферати:

6. Бабинець І., Остапець Ю. Угорська національна меншина Закарпаття (1991–2004 рр.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія. Соціологія. Філософія. Вип. 3 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет; Редкол. : М.М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, М. Блецкан та ін. Ужгород : СМП «Вісник Карпат», 2006. С. 160–167.
7. Басараб М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття): Монографія / Серія «Studia Regionalistica»; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет» / М. Басараб, М. Токар. Ужгород : Видавництво «Карпати», 2009. 336 с.
8. Вегеш М.М., Зан М.П. Етнополітична реальність Закарпаття (1991 – 2001 рр.) // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць : Вип. 14. К. : Т-во «Знання» України, 2003. С. 182–204.
9. Гетьманчук М.П., Грищук В.К., Шипка Н.П. Угорська національна меншина в Україні : правові засади політичної суб'єктності. Львів : ЛьвДУВС, 2008. 408 с.
10. Етнонаціональна структура українського суспільства. Довідник [Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Чернова К.О.]. К. : Наукова думка, 2004. 344 с.
11. Закарпаття в етнополітичному вимірі. К. : ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. 628 с.
12. Пащенко В. Політичне Закарпаття. 15 років вибору : Довідник / Віктор Пащенко. Ужгород : «Видавництво Олександри Гаркуші», 2006. 136 с.
13. Beregszászi A. Nyelv, oktatás, politika / À. Beregszászi, I.Csernicskó, I.Orosz. Beregszász : Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 2001. 143 о.
14. Dupka Gy. Kárpátalja magyarsága. Budapest : Markó és Kiss Nyomda Kft., 2000. 211 о.

IV. Інтернет-ресурси:

15. Берегово перейменують угорською мовою в Берегсас [Електронний ресурс] // Politicon. Дата оновлення: 26.06.2012. URL : <http://politicon1.at.ua/forum/63-952-1> (дата звернення: 26.06.2017).
16. Піпаш В. Верецький перевал. Історія і перспективи конфлікту [Електронний ресурс] // Закарпаття онлайн. Дата оновлення: 26.12.2015. URL : http://zakarpattya.net.ua/ua_news_37177.html (дата звернення: 26.08.2018).

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДИПЛОМНИХ РОБІТ БАКАЛАВРА

для студентів спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування

/ Галузь знань: 28 – Публічне управління та адміністрування /

1. Соціально-антропологічні атрибути сучасної публічної політики в Україні.
2. Патрон-кліентарні відносини у сфері публічної політики та адміністрування України.
3. Спорідненість та родова динаміка в публічному просторі етнічних меншин України.
4. Особливості реалізації публічного етнополітичного менеджменту в Україні на сучасному етапі.
5. Регіональний рівень етнополітичного менеджменту в Україні (на прикладі Закарпатської області).
6. Менеджмент етнополітичного конфлікту (на прикладі Нагірного Карабаху).
7. Політичні та управлінські аспекти об'єднання територіальних громад в Україні (на прикладі Закарпатської області).
8. Практика організації місцевих референдумів в Україні у 1990-2000-х роках (на прикладі Закарпатської області).
9. Управлінські аспекти організації громадських слухань та впровадження місцевих ініціатив (на прикладі Закарпатської області).
10. Еволюція системи управління Карпатським Євро регіоном.
11. Правові аспекти управління Європейського об'єднання територіального співробітництва «Тиса».
12. Механізми впливу груп інтересів на вироблення публічної політики в Україні.
13. Приховані групи інтересів та їх політичний вплив у пост-комуністичному суспільстві.
14. Запровадження інституту лобіювання в пост-радянських країнах: законотворчі та державно-управлінські аспекти.
15. Роль громадських організацій у становленні та розвитку громадянського суспільства в Україні.
16. Механізми впливу іноземного лобі на прийняття державних рішень в Україні.
17. Професійне призначення державних службовців в демократичних і авторитарних державах.
18. Етичні виміри ефективності державного управління.

19. Методи та практика оцінювання етичних складових державного управління.
20. Професійна відповідальність, професійна честь і професійна гідність державних управлінців.
21. Антикорупційна спрямованість професійно-етичних настанов та проблема конфлікту інтересів у державному управлінні.
22. Сутність етичної інфраструктури державного управління та роль політичної волі в підтримці етики державного управління.
23. Етичні кодекси в системі державного управління.
24. Громадянське суспільство як основа етичної інфраструктури державного управління.
25. Теоретичні засади і практика розбудови етичної системи державної служби США.
26. Суть, стандарти і механізми функціонування етики державних службовців країн Західної Європи.
27. Вплив олігархії на етичну інфраструктуру державного управління в Україні.
28. Інститут репутації в системі державного управління.
29. Особливості процесу вироблення публічної політики та моніторинг її ефективності.
30. Групи інтересів у публічній політиці.
31. Практика реалізації публічної політики в посткомуністичних країнах (на прикладі...).
32. Управлінська практика в демократичному поліетнічному суспільстві: підсилена підтримка, позитивні дії, позитивна дискримінація.
33. Механізми забезпечення ефективної участі національних меншин в політичному житті.
34. Залучення національних меншин в політичний процес: досвід країн Східної та Центральної Європи.
35. Вплив виборчих систем на політичну участь національних меншин.
36. Державна кадрова політика в Україні: сучасний стан, особливості та шляхи реформування.
37. Управління персоналом на державній службі.
38. Зарубіжний та український досвід впровадження кадрового менеджменту на державній службі.
39. Кадрове забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування.
40. Кадрова політика у сфері підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

41. Розвиток кадрового потенціалу органів влади та місцевого самоврядування.
42. Краудсорсинг як специфічна технологія управління соціально-економічним розвитком територій.
43. Концептуальна модель інституціоналізації соціальної відповідальності в органах місцевого самоврядування
44. Регіональна Стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років : основні чинники та сценарії розвитку
45. Принципи та модель реалізації системи антикризового управління на муніципальному рівні.
46. Проблеми моделювання антикризового управління регіоном.
47. Особливості антикризових комунікацій в роботі органів державної влади України.
48. Особливості інституціалізації порівняльного державного управління на межі ХХ - ХХІ ст.
49. Публічна функція адміністрації: основні завдання порівняльного аналізу.
50. Державні міністри та міністри без портфеля: особливості функціонування у європейських країнах.
51. Регіональні системи досліджень громадської думки в Україні.
52. Громадська думка про національні відносини в Україні.
53. Досвід використання онлайн-опитувань громадської думки в Україні.
54. Другий етап реформи децентралізації в Україні (2020-21 рр.): стратегія та реалізація.
55. Механізми планування регіонального розвитку у країнах Вишеградської четвірки.
56. Стратегія антикризового управління під час пандемії коронавірусу CoVID-19 (на прикладі однієї країни Європейського Союзу).
57. Сучасна світова система: тенденції розвитку та суперечності новітнього стану.
58. Глобалізація як світосистемний феномен сучасної цивілізації.
59. Глобальне громадянське суспільство: сутність, становлення, проблеми.
60. Лідерство та гегемонія в сучасному глобальному світі.
61. Феномен глобального управління: сутність, моделі, технології.
62. Тенденції розвитку глобальної безпеки сучасного світу.
63. Геоекономічні та геофінансові трансформації глобального світу.
64. Шляхи конструктивного управління та врегулювання конфліктів у системі державного врядування.
65. Шляхи конструктивного управління та врегулювання конфліктів у системі місцевого самоврядування.

66. Керівник як медіатор в процесі розв'язання конфліктів.
67. Моделі прийняття обґрунтованих управлінських рішень як форма уникнення конфліктів.
68. Екологічний конфлікт у суспільстві: причини, шляхи попередження та подолання.
69. Конфлікти в системі управлінських відносин між центром і регіонами.
70. Управлінські конфлікти в системі державного адміністрування: типи, причини, шляхи вирішення та попередження.
71. Функціональні особливості урядів країн Західної Європи: порівняльна характеристика.
72. Функціональні особливості урядів країн Вишеградської четвірки: порівняльна характеристика.
73. Функціональні особливості урядів країн Центрально-Східної Європи: порівняльна характеристика.
74. Роль і значення інституту глави держави у країнах ЦСЄ / Східної Європи / Західної Європи / Північної Європи / Південної Європи (на вибір): порівняльний аналіз.
75. Парламенти країн Західної Європи / ЦСЄ: компетенції та функціональні особливості прийняття законів.
76. Особливості статусу державного службовця в країнах Європи: порівняльна характеристика.
77. Специфіка механізму формування державної служби в країнах Європи.
78. Регіональні структури влади в країнах Європи: порівняльний аналіз.
79. Культура спілкування керівника на державній службі як основний чинник ефективного управління колективом.
80. Роль комунікативного аспекту в професійній діяльності державних службовців.
81. Комунікативна компетентність державних службовців як елемент модернізації системи державної служби.
82. Еволюція національного законодавства про надання послуг у сфері освіти в контексті європейського вибору.
83. Дистанційне навчання у формуванні професійної компетентності працівників органів державної влади.
84. Особливості структури державного управління освітою в Україні.
85. Якість надання освітніх послуг як чинник забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями.
86. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи вищої освіти.
87. Трансформація системи державного управління України в умовах суспільно-політичних змін.

88. Організаційно-правові засади добровільного об'єднання територіальних громад (на прикладі Закарпатської області).
89. Регламентація взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади в умовах реформування системи державного управління в Україні.
90. Етнонаціональна обумовленість політичної та адміністративної реформ (на прикладі Закарпатської області).
91. Відповідальність та контроль у системі місцевого самоврядування.
92. Удосконалення законодавства та розмежування функцій і повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування.
93. Впровадження стандартів адміністративної етики на місцевому та регіональному рівнях: українська практика та європейський досвід.
94. Етичний кодекс публічного управління: проблеми його запровадження в практику.
95. Адміністративна реформа: державно-правовий аспект.
96. Напрямки розвитку законодавства про державну службу.
97. Механізм функціонального розподілу державної влади в сучасній Україні.
98. Конституційно-правові та політичні резерви впливу Президента на політичний процес в Україні.
99. Переваги та недоліки зміни повноважень Верховної Ради України за конституційною реформою.
100. Проблеми та перспективи реформування Верховної Ради України.
101. Роль органів виконавчої влади в процесах децентралізації.
102. Проблеми законодавчого регулювання діяльності правоохоронних органів.
103. Центральні органи виконавчої влади: проблеми розмежування функцій.
104. Організаційно-правові форми адміністративної діяльності в Україні.
105. Правові засоби попередження корупційних правопорушень публічних службовців в Україні.
106. Реформування системи органів державної влади в Україні: організаційно-правовий аспект.
107. Правовий статус територіальної громади за законодавством України.
108. Виборчі системи та їх особливості.
109. Участь політичних партій у виборчих процесах.
110. Регіональні особливості місцевих виборів 2020 року (на прикладі Закарпатської області).
111. Модель електоральної поведінки населення Закарпатської області в контексті загальноукраїнських виборів.

112. Регіональний аспект виборів і його порівняння з попередніми виборами (за вибором студента: Президента, виборів до Верховної Ради, місцевих виборів).
113. Удосконалення виборчої системи України в контексті демократичних перетворень.
114. Парламентський контроль в системі державного управління України.
115. Порівняльний аналіз стратегій політичних партій України на виборах в ОТГ та до обласних рад (на прикладі Закарпатської області).
116. Основні принципи та завдання електронного документообігу.
117. Основні положення щодо документування управлінської діяльності в організації.
118. Роль та місце документообігу в державному управлінні та місцевому самоврядуванні.
119. Ідейні витoki та історичні аспекти виникнення міжнародного тероризму.
120. Міжнародний тероризм: сутність, характеристика, ознаки та методи боротьби з його проявами.
121. Поняття «публічного управління» у філософських концепціях ХХ-ХХІ століть.
122. Роль та функції «державного службовця» у філософії конфуціанства.
123. Особливості управління культурною сферою на прикладі Закарпатської області.
124. Особливості еволюції етики державного службовця у трансформаційних суспільствах.
125. Проблематика «діалогу культур» у поліетнічних регіонах.
126. Гендерний підхід у діяльності органів публічної влади.
127. Гендерний підхід у бюджетному процесі: на прикладі територіальних громад.
128. Гендерне бюджетування: досвід України.
129. Склад представницьких органів публічної влади: гендерний аспект.
130. Політика сталого розвитку як складова стратегічного планування та управління територій.
131. Політико-географічні та геополітичні ідеї С. Рудницького та Ю. Липи.
132. Україна в геополітичній концепції З. Бжезінського.
133. Концепція «Середньої Європи»: геополітичні ідеї Ф. Науманна і Т. Масарика.
134. «Значення Європи»: геополітична концепція Майкла Геффернена.
135. «Нова» політична географія: витoki, проблематика, теорія.
136. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан.
137. Нові реалії сучасних кордонів: Україна і Європейський Союз.

138. Українська ідентичність у глобалізованому світі: виклики і сучасний стан.
139. Українська ідентичність як об'єкт російської агресії.
140. Особливості російської шовіністичної ідеології О. Дугіна та її історичне підґрунтя.
141. Інформаційна безпека України: основні реалії та потенційні загрози.
142. Європейський вектор гібридної агресії Росії: історія і сучасність.
143. Сучасна георелігійна ситуація в Україні: історико-географічні аспекти.
144. Загальні закономірності та наслідки геоетнополітичних процесів в Україні (кінець ХХ – перша третина ХХІ ст.).
145. Геоекономічні сценарії розвитку і Україна.
146. Україна в сучасному геоекономічному просторі.
147. Сучасна російська геополітика: від концепцій Євразійства до політики агресії.
148. Європейська політика сусідства та східне партнерство: українсько-словацькі відносини на сучасному етапі.
149. Україна і Вишеградська четвірка: проблеми співпраці та встановлення взаємовигідних відносин.
150. Фрідріх Ратцель і Карл Гаусгофер – класики світової політичної географії.
151. Політико-правові засади територіальної організації в Україні.
152. Трансформація політичної системи суспільства в умовах гібридної війни.
153. Етнополітична стабільність в Україні: політико-правовий аналіз.
154. Механізми стимулювання економічного розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.
155. Аудит адміністративної діяльності органів місцевого самоврядування (на прикладі Закарпатської області).
156. Формування та використання механізмів партнерства у сфері реалізації проектів місцевого розвитку.
157. Формування та використання механізмів антикризового управління на регіональному (місцевому) рівні.
158. Удосконалення організаційного механізму стратегічного планування розвитку територій.
159. Політико-управлінські тенденції процесу децентралізації в сучасному світі.
160. Традиції та сучасні виклики української децентралізації державного управління.
161. Проблеми взаємодії «Центру» і «Регіону» в світлі реформи децентралізації в Україні.

162. Публічно-управлінська комунікація як форма взаємодії громадянського суспільства і публічної влади.
163. Проблеми взаємодії публічної влади і громадських організацій.
164. Публічно-управлінська ефективність децентралізації.
165. Феномен децентралізації управління в контексті узгодження публічних інтересів.
166. Проблеми діджиталізації публічних послуг.
167. Моніторинг соціально-політичної стабільності в умовах українського прикордоння (на прикладі Закарпатської області).
168. Організація і проведення місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах (на прикладі Закарпатської області).
169. Нормативно-правова основа функціонування політичних партій і партійної системи України.
170. Характеристика моделей партійного будівництва.
171. Забезпечення ефективності прийняття управлінських рішень.
172. Теорії прийняття управлінських рішень.
173. Індивідуальна модель прийняття управлінських рішень.
174. Групова модель прийняття управлінських рішень.
175. Організація комунікації під час реалізації управлінських рішень.

Затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління «02» грудня 2020 року. Протокол № 4.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДИПЛОМНИХ РОБІТ БАКАЛАВРА

для студентів спеціальності 052 – Політологія

/ Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки /

1. Світовий та вітчизняний досвід застосування політичних технологій.
2. Історико-політичні особливості та перспективи регіонотворення в Україні.
3. Політико-антропологічний аналіз номенклатурної системи влади в СРСР.
4. Соціально-політичний розвиток людства у працях європейських футурологів.
5. Моделі церковно-державних взаємин: досвід для України.
6. Теорія революції Р. Інглхарта.
7. Демографічний підхід до визначення причин революцій.
8. Євроатлантична інтеграція країн Центральної Європи: внутрішні та зовнішні чинники.
9. Оптимізація вітчизняної системи публічної влади у контексті розвитку інститутів місцевої демократії.
10. Порівняльний аналіз ролі омбудсмена у системі інститутів правової держави (країни – на вибір).
11. Символіка влади: політико-антропологічний аналіз.
12. Громадсько-політична інтеграція українців в поліетнічний простір Канади.
13. Громадський розвиток ромів Закарпатської області.
14. Лобіювання угорського автономно-територіального округу в Закарпатській області.
15. Сегментація русинського громадського руху в Закарпатській області.
16. Проблеми та перспективи «Європи регіонів».
17. Нормативно-правова основа функціонування політичних партій: Україна і світовий досвід (країни на вибір).
18. Пропорційна виборча система: сутність та особливості застосування у політичній практиці (країни на вибір).
19. Особливості формування і функціонування партійних систем у перехідних суспільствах (Чеська Республіка).
20. Розвиток інститутів демократії в сучасній країні Центрально-Східної Європи (на вибір).
21. Міжфракційні відносини у Верховній Раді України в контексті структурного конфлікту.
22. Класифікація країн за критерієм економічного розвитку у порівняльній політології.

23. Етнополітичний конфлікт у Придністров'ї в контексті українсько-молдовських міждержавних відносин.
24. Етнополітична нестабільність в Грузії: причини, наслідки та механізми врегулювання.
25. Етнополітична нестабільність в Україні в контексті анексії Автономної Республіки Крим.
26. Ісламський фактор у політиці США кінця ХХ – початку ХХІ ст.
27. Організаційна структура політичних партій: основні аспекти політологічного аналізу.
28. Типологія політичних режимів на пострадянському просторі: теоретико-методологічні аспекти.
29. Моделі електоральної поведінки в перехідних суспільствах: політологічний аналіз.
30. Механізми підготовки та прийняття державно-політичних рішень в Україні.
31. Формування механізмів представництва регіональних інтересів в Україні.
32. Політичні ризики у перехідних суспільствах (на прикладі України).
33. Політичні механізми забезпечення децентралізації в Україні.
34. Транскордонна співпраця України та Словаччини у контексті європейської політики партнерства.
35. Еволюція моделі децентралізації влади в Чеській Республіці.
36. Інститут президентства як засіб політичних трансформацій (Україна та Польща).
37. Політична фрагментація партійного простору Чехії та Словаччини (на прикладі місцевих виборів).
38. «Позитивна дискримінація» і система гендерних квот у політиці.
39. Проекти реформ системи гендерного представництва у політиці і їх реалізація в Західній Європі наприкінці ХХ ст. – початку ХХІ ст.
40. Особливості історичного відставання жінок від чоловіків за рівнем представництва в органах влади на місцевому та національному рівнях (країна на вибір).
41. Особливості участі жінок та чоловіків на різних стадіях виборчого процесу (країна на вибір).
42. Сексистські прецеденти у політиці: регіональний та національний рівні (країна на вибір).
43. Вплив мажоритарної та пропорційної виборчих систем на представництво жінок та чоловіків в органах влади.
44. Особливості політичної культури посттоталітарних суспільств.
45. Політична культура українського суспільства на початку ХХІ ст.
46. Роль об'єднаних територіальних громад у формуванні культури громадянського суспільства.

47. Концепт «толерантності» у сучасному політологічному дискурсі.
48. Маркетингові дослідження у підготовці рекламної кампанії (на прикладі президентських / парламентських / місцевих виборів в Україні – на вибір).
49. Технології формування іміджу політика на президентських виборах в Україні (2010, 2014, 2019 рр.).
50. Політична контреліта в Україні та особливості її функціонування.
51. Специфіка українського політичного класу.
52. Партиїні конфлікти в Україні та їх вплив на еволюцію партій.
53. Партиїна виборча система з відкритими списками: світовий досвід та українські реалії.
54. Депутатська недоторканість як механізм демократії.
55. Політичні наслідки регіональної політики України: головні орієнтири і тенденції.
56. Проблеми взаємодії політичних еліт і громадянського суспільства в Україні.
57. Феномен сепаратизму в країнах Західної та Центрально-Східної Європи.
58. Транскордонна співпраця України з сусідніми країнами ЄС у сфері міграційної політики.
59. Перспективи ідейно-політичного розвитку сучасної України в умовах суспільної кризи.
60. Еволюція електоральної системи України (1994-2004 рр.).

Затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління «02» грудня 2020 року. Протокол № 4.